

Állatvédelem.

Havi közlemények az állatvédelem és állatgondozás köréből.
(Az „Országos Állatvédő Egyesület” hivatalos közlönye.)

Szerkeszti:	Szerkesztőség és kiadóhivatal:	Kiadja:
Monostori Károly.	Budapest, VII. Nefelejts-utca 14.	Grimm Gusztáv.

Megjelenik minden hó 20-ikán.

Előfizetési ár egy évre 4 korona. Egyesületi tagoknak 2 korona.

Ezen lap közleményeinek utánnomását nemcsak szívesen megengedjük, hanem fizsfelettel kérjük is.

Szerszámok, felszerszámozás és befogás.

Afelett nem lehet kétség, hogy még az egészen jól megcsinált, jól gondozott és helyesen alkalmazott lószerszámok is bizonyos fokig kellemtelenek a lóra munkaközben s különösen addig, míg a szerszámokat meg nem szokta, de aztán bizonyos az is, hogy a hibás, rosszul gondozott s helytelenül alkalmazott lószerszámok s azoknak egynémely divatos járulékos részei egyenesen kinzó eszközökké fajulnak éppen amiatt, mert minőségük és alkalmazásuknak mivolta — rossz.

Ha ennek a dolognak pusztán csak az a hátránya volna, hogy állatkinzás lévén, embertelenség számba megy, s a ló tulajdonosára nézve emiatt megbélyegző, talán nem tarthatnék számot arra, hogy mondandóimat az érdekeltek megszívelik; de mert ez a dolog a ló tulajdonost az erkölcsi oldal mellett anyagi, pénzbeli oldalon is igen közelről érinti, remélnem lehet, hogy e helyen hangoztatott szavaim nem fognak a pusztában kiáltó hangjához hasonlítani, hanem meghallásra találnak

A kantár.

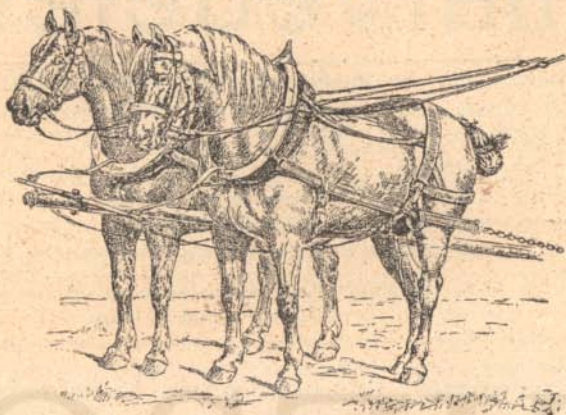
A kantár csak akkor igazán célszerű, ha a fejre éppen ráillik és lágy, rugalmas. Hibás és közönségesen állatkinzó is a kantár

1. ha túlbő, mert ekkor ide-oda csuszamolva a szőrt koptatja, a ló bőrét feltöri s a fejen egyáltalában nem áll biztosan;
2. ha túlszűk, mert ekkor fölösleges nyomást gyakorol a fejre, a véredényekben a vérkeringést akadályozza s a ló bőrét fel is töri;
3. ha nem elég széles szíjából készült, mert ekkor különösen az u. n. kantárfő tájor legfelül alkalmazott szíj a ló tarkóját felzuzza, mivel abba bevág s igen veszedelmes, hosszasan gyógyuló genytfályogot létesíthet;
4. ha szíjzata kérges, rosszul toldott-foldott, mert ekkor is folyton gyöttri, töri, zuzza a fej bőrét;
5. ha szemellenzője van, kivált, ha ez az ellenző hibás.

Hibás pedig a szemellenző különösen akkor, ha a) a szemre egészen ráfekszik s eként a lovat nem csak hogy rosszul látóvá teszi, hanem a

szemfedeleket még folyton dörzsöli is; b) ha lefeszelten ide-oda lötyög s a szemet minden lépésnél ütögeti.

A tulajdonosnak és kocsisnak gondja kell tehát legyen arra, hogy a kantár kellő szélességű bőrből készüljön, kenegetéssel lágyan, rugalmasan tartassék, a csattok segítségével pontosan a fejre illesztessék

I. ábra.

és szemellenzője ne legyen, vagy ha van, az a szemtől kellő távolságban legyen elhelyezve a kantáron, orradzó szijja pedig ne essen a ló lágy hirtáira, mert ez esetben lélegzését akadályozhatja, hanem essék orrának közepére, ahol a bőr alatt csont van.

Felemlítendő még, hogy a cifraszágokkal, különösen sulyos réz- vagy egyéb érczkarikákkal tele akgatott kantár is hibás amiatt, mert fölösleges sulylyal terheli a ló fejét.

A zabla.

A zabla vagy arra való, hogy annál fogva — a gyeplők vagy kantárszijkak segítségével — a lovat *vezessük*, irányítsuk, megállásra bírjuk, vagy arra, hogy annak segítségével az élénkebb, makranczosabb lovat *fékezzük* is.

E két czélnak megfelelőleg vannak készítve a különféle zabláknak, melyek tehát akkor jók, ha a kitüzött czélnak anélkül felelnek meg, hogy a lovat kineznek, száját, állát, hordászát, nyelvét sértenék.

Sajnos, az általánosan használatban levő zabláknak nagy része hibás amiatt, mert

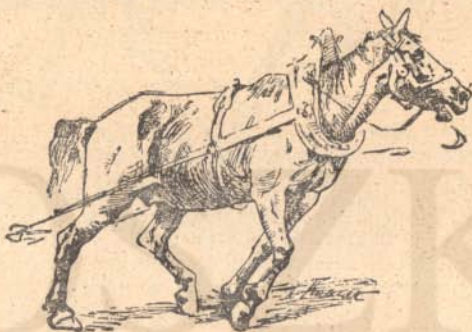
1. tulságosan vékony, éles és emiatt a hordászt, a nyelvet és szájszegletet nagy mértékben gyötri;
2. mert sokszor rozsdás, szálkás, repedezett s emiatt a vele érintkező lágy részeket szurja és vágja;
3. mert nincs úgy a kantárra csatolva, hogy éppen a hordász központjára eshetnék, hanem fel van huzva annyira, hogy a szájszegletekre fekszik s azokat sebzí ki;
4. mert a fékező zabláknál a gyeplő vagy kantárszár a zabla emeltyükarának legvégére csatoltatik még akkor is, ha arra semmi szükség sincsen s emiatt a legkisebb huzással is oly nagy feszítése eszközöl-

tetik az álladzó, vagyis fékező láncznak, hogy a hordász és nyelv felzúdík s az állsont majdnem ketté törik ;

5. mert a gyeplőszárok oly magasan fűzetnek át a háms háttáji karikáin, hogy emiatt a zabla majdnem kivétel nélkül a szájszegletekre esik, holott annak a hordász központjára kellene feküdnie ;

6. mert a legtöbb kocsis hajtás közben nemcsak kézben tartja a gyeplőnél, zablánál fogva lovait, hanem oly görcsösen kapaszkodik s oly bolond erővel fogózkodik a gyeplőbe, mintha annak az volna hivatása, hogy a kocsist a bakon való hátrabukásban megakadályozza, nem pedig az, hogy annál fogva a kocsis lovait egyszerűen csak irányítsa és szükség esetén fékezze ;

7. mert csikorgó hidegben, sajnos, minden száz kocsis közül csak egynek jut eszébe, hogy a jéghideg zablát, mielőtt a ló szájába teszi, dörzsöléssel kissé felmelegítse ;

2. ábra.

8. mert sok kocsis majdnem élet-feladatának tartja, hogy ha kell, ha nem, a zablát durván folyton rángassa, avval az állat nyelvén, hordászán, ajkszegletén fáradhatatlanul *hegedüljen*, vonóul még az ostort is embertelenül használván.

A tulajdonosnak érdekében, a kocsisnak kötelességében áll tehát tompa, nem rozsdás, nem szálkás zablát alkalmazni s azt úgy felcsatolni, hogy éppen a hordász központjára essék ; érdekében áll — ha arra szükség nincs — tulerős feszítő zablát nem használni, azt durva erőszakkal nem kezelni, a ló száját minden igaz ok nélkül a gyeplő goromba rángatásaival nem rongálni s a vasat, hideg időben, kissé felmelegítve tenni a ló szájába, mert amellet, hogy csak az ilyen eljárás mondható emberségesnek, még csak ez mondható egyszersmind czélszerűnek s kárt nem okozónak.

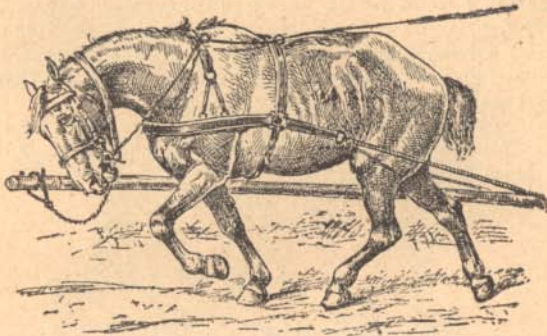
Megjegyzendő még, hogy a kettős fogatok gyeplőszárait mindég keresztben kell a zabla karikáiba becsatolni úgy, hogy a jobb szárt huzván, minkét ló szája *egyszerre vonassék jobbra* s ellenkező esetben *balra*, a fogatot megállítandó pedig *hátra*, mert csak így lehet a lovakat egyenletesen, biztosan kormányozni és szerencsétlenségeket kikerülni.

A fejet lehuzó szíjj.

Ez a szíjj, habár bizonyos fokig kinozza a lovat áltál, hogy megakadályozza fejének egy bizonyos ponton túl való szabad megemelését, sajnos, szükséges rossznak mondható, mert csak ezen lehuzó szíjj alkal-

mazásával lehetséges a kettős fogat azon lovát is, mely fejét magasabban hordja, mint a társa, fejének, nyakának megszégésére birni s eként mindkét ló fejét egy magasságban megtartani.

Ha tehát már — többnyire csak luxus fogatoknál a tetszetősség és egyenletes mozgás szempontjából — szükség van erre, legalább azon kell lennie a tulajdonosnak és kocsisnak, hogy ezt a fej- és nyakmeg-

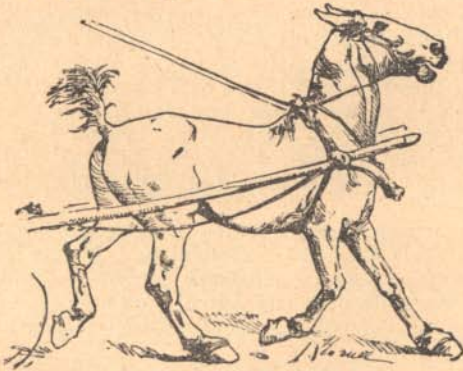

3. ábra.

szegetet tulságba ne vigye, mert ha viszi, földéz vele egyfelől kikerülhető állatkinzást, másfelől lehetőbbé teszi, hogy a ló botoljék, patáját rontsa s esetleg el is bukják, de felidézhet véle még vérkeringési zavarokat is a lóban s kivált a fültő alatti nyálmirigynek zuzódását, amelyben a nagyon megszégett fej állcsontja e mirigyvet a nyakcsigolya csonthoz nyomhatja ismételten, tartósan s oly erővel, hogy az a mirigy aztán megbetegszik.

A fejét felhuzó szíjj.

Ennek a szíjnak — az előbbivel ellentétben — feladata az, hogy az oly ló fejét és nyakát megemelje, amely ló e testrészeit alacsonyab-

4. ábra.

ban, vagyis mélyebben hordja, mint a társa. Éppen olyan szükséges rossz szerszám-rész ez is, mint az előbbi, de bizonyos esetekben annál még jóval rosszabb, veszedelmesebb, állatkinzóbb.

Ilyen eset az, mikor valaki még az oly egyes fogatu ló fejét is tulontúl felhuzatja e szíjj által, amely ló a testrészt elég magasán hordozza; felhuzatja — tekintet nélkül a kinokra, miket a lónak okoz — csak azért, hogy az állat mellső lábait magasabban emelhesse, testsulya inkább hátsó lábaira nehezedjék s eként gyorsabb mozgásra kényszerüljön.

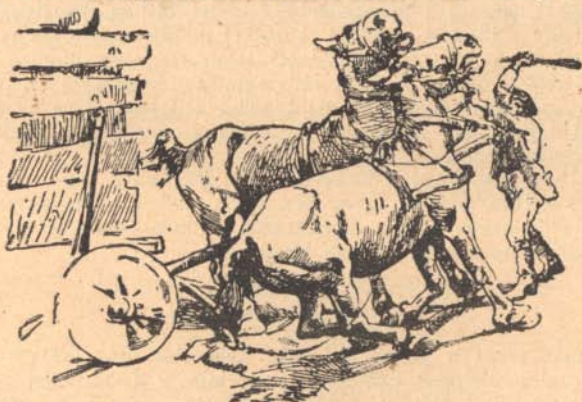
Legkegyetlenebb, legvisszataszítóbb formában ezt megint luxus lovakon hajtják végre, s kivált amerikai és orosz versenyügető lovak azok, amelyeket eként minálunk is sokan kineznek, kétségtelenül nem tudva és nem kutatva, hogy ez valóban nagy mérvű állatkinzás.

Aki azonban nem röstelli önmagán megpróbálni, hogy mi az: hátravetett fejjel csak egy-két perczig is állni, vagy éppen szaladni, anélkül, hogy lehető volna fejét csak egy szempillantásra is megszegnie — az tústént rájön, hogy ez nemcsak hogy a legnagyobb mértékben kényelmetlen, de nagy fokban fájdalmas is és érezni fogja a szédülésből, hogy egyenesen veszélyes is, tehát nem áll érdekében a tulajdonosnak és kocsisnak, hogy a többnyire drága lovat ezáltal az elpusztulásnak kitegye, ha már az állatvédelmi szempontra nem is kívánna tekinteni.

Ha ki nem kerülhető, alkalmazzuk hát — de okszerűen, emberségesen — a fejet fel- vagy lehúzó szíjjakat, de ne essünk ebben se túzásba, hanem gondoljunk arra, hogy igaz ok nélkül fölösleges fájdalmat okozni az állatnak embertelenség, következményeinél fogva pedig anyagilag káros is, amely kárnak, ha a tulajdonos az oka, ugy érdekei ellen maga követ el merényletet, ha pedig a kocsis az oka, ugy a más vagyonában tesz kárt, amit törvény alapján már büntetni is lehet.*)

A nyakló szíjj.

Ez a szíjj, mely a rudvéghez van erősítve, hurok képében pedig a ló nyakába van téve, a tartó szíjjat vagy lánczot van hivatva helyettesíteni s arra való, hogy a lovat a rudhoz kösse és illetőleg arra, hogy

5. ábra.

a ló annál fogva a szekér rudját, így tehát a szekeret is menés közben irányítsa.

Hogy mennyire nem felelhet meg a nyakló szíjj kívánatos felada-

*) 1878. évi V. t. cz. 418. §. 3 évig terjedhető fogház és 50 frttól 1000 frtig terjedhető pénzbüntetés.

tának, az kitűnik abból, hogy az a ló nyakán ide-oda, fel- és lecsuszik s jobbra és balra tágulva és szűkülve folytonosan lötyög, a sörényt koptatja, a bőrt dörzsöli s lazán kötvén az állatot a szekérrudhoz, a rud vége a lovat szekérszökevények közben akárhánszor pofán üti, különösen egyes fogatnál, ha a ló nem két rud közé, hanem egy rud mellé bőven felvetett hámsztrángokkal van befogva.

Mivel tehát a nyakló a jól alkalmazott tartó-lánczot vagy szíjjat semmikép se pótolhatja s állatkinzást és állatban való károsodást idézhet fel, a lőtulajdonosnak mindenképen érdekében áll tartó-láncz vagy szíjj segélyével kötni a lovat a rud végéhez, és pedig úgy, hogy a rud végén egy haránt vasat alkalmazzon, mely lehetővé tegye a tartó-szíjnak a ló testirányvonalában való futását, úgy, ahogy az 1. ábra feltünteti. Ez esetben nem fognak azok a hátrányok fenforogni, melyeket imént említettem.

A kumetes hám.

Az általánosan használatos kétféle hám, t. i. a kumetes és szügyelős hám bizonyos körülmények között egyaránt ajánlatos, de a kumetes, különösen nehéz terhek vontatásánál, sok előnnyel bír.

Ez a hám t. i. nem pusztán a szügy egy bizonyos részére, hanem körben a marra, vállakra s szügyre fekszik reá, eképen tehát a teherviselés nagyobb testterületen oszlik meg, mint a szügyelős hám használatánál, feltevén persze, hogy a kumet mindenütt megfekszik a mondott testrészeket s lehetetlenné van téve annak ide-oda való elmozgása azáltal, hogy, amint az 1. ábra mutatja, nemcsak az istraráng van éppen alkalmas helyen beakasztva, hanem még a farmatringhoz menő szíjj is tartja azt helyzetében. Eként nemcsak a teljes jófekvés van biztosítva, hanem az is, hogy a teherbe belé dülő ló biztosan, nyugodtan továbbithatja a terüt akkor is, amikor az ily nagy terü vonzolásánál abba a poziturába kénytelen helyezkedni, amelyet a 2. ábra mutat.

Csak kinozza s a munkálkodás véghezvitelében akadályozza a lovat a rosszul illő s ide-oda elmozgó kumet s mindennap látjuk is, hogy a szakszerűtlenül készült és alkalmazott ilyen szerszám majd a mart tőri fel, *mert felfelé billen*, majd a vállszegleteket és szügyet zuzza fel, *mert lefelé tér ki* rendes állásából, majd pedig a fejnek le és fel való mozgatásánál tarkón üti az állatot és koptatja a sörényt, nyak-élt, mert szilárd fekvése nincs.

Az bizonyos, hogy a kumetes hám drágább s hogy igazán jó legyen, ugyszólván minden egyes lóra külön kell azt megszabni s úgy elkészíteni; de nehéz terhek vontatásánál oly kiváló előnyei vannak, hogy a szügyelős hám azokat meg se közelítheti.

A szügyelős hám.

Habár tehát a szügyelős hám nehezebb ígás lovakra majdnem teljesen célszerűtlennek mondható, mert mint a 3. ábra jól mutatja, a teherviselés nem oszlik meg több testrészen, hanem a szügyvonalon összpontosul s azért még akkor is, ha jól illik azon a területen, melyen fekszik, jóval könnyebben okoz feltöréseket, különösen akkor, ha bőre kerges és ha aként van az ilyem hám a lóra téve, hogy a szügyelőszíjj lazán áll, s fel és le, avagy oldalra s előre is nagy kitéréseket tehet, mégis könnyebb terhű lovakra alkalmas és bajt csak akkor okoz, ha túlmagasán elhelyezve a légsövet s véredényeket elszorítja s tulajacso-

nyan felillesztve a vállakat s különösen a válszegleteket a munkában akadályozza.

Az ide-oda elmozgó szügyelő is, miként az ilyen kumet, tökéletlen munkára, állatkinzásra s tulkorai leromlásra szolgálat alkalmat, azért a helyes illesztés fontos dolog.

A mindezen ellenvalmak ellen elkövetett vétségek, mint azt a fő-és székvárosban is, de sajnos, máshol is naponta láthatjuk, oly gyakoriak, s ezzel kapcsolatban a lókinzások és rontások oly nagymérvűek, hogy csak kívánnunk lehet, miszerint a mondottakat az érdekeltek figyelmükre méltassák.

A befogás.

A laikus azt hiszi és sajnos, a minden tudás nélküli kocsisok nagy része is azt véli, hogy tökéletesen elég van téve a kívánalmaknak, ha az ember a kantárt, a hámot *ugy ahogy* a lóra felcsatolja, az állatot a rudhoz állítván, a nyaklót vagy tartólánczot *akárhogy* beakasztja, az istrángokat, *amint jön* felveti és a bakra ülvén, jót suhint a lovakon. Pedig hogy az állat teljes erejét latba vethesse úgy a húzásnál, mint a szekér irányításánál, tartásánál és megállításánál, szükséges, hogy

1. se tulszorosan, se tultágan ne legyen a hámfá és kocsirod vége közé beakasztva ;

2. kell, hogy megadassék a mód farmatring alkalmazásával (1. ábra) arra, hogy az állat a terüt tarthassa, a gördülésben levő szekeret megállíthassa, sőt visszatolhassa anélkül, hogy tulszüken befogva az az eset adhatná elő magát, melyet a 4. ábra érzékit, vagy az, melyet az 5. ábra feltüntet. Amott a szügyelő ahelyett, hogy helyén feküdnék, letyfedten lóg, emitt farmatring és megfelelő tartószíj hiján a hátráltatás ugyszólván lehetetlen s állatkinzásra alkalmat adó.

Egy szóval, a szerszámok minőségükben és alkalmazásuknak formájában olyanok kell, hogy legyenek, hogy az állatokat munkájukban lehetőleg ne akadályozzák, ne kínozzák, minduntalan munkaképtelenné ne tegyék, hanem ellenkezőleg, teljes erejük kifejtésére adjanak lehetőséget toleróltetés, megsérülés nélkül.

Én kimerem mondani, hogy az alkalmas szerszám, helyes felszerelés és befogás *fél munka*, legyen hát rajta mindenki, akit ez a kérdés érint, hogy a maga jól felfogott érdekében a mondottakhoz mérve cselekedjék.

Monostori Károly.

A repülő építőmesterek.

Irta : K. Nagy Sándor.

I.

Madárország egyik-másik részében zugolódás támadt a miatt, hogy míg az emberek közt óriási módon halad előre és fejlődik az építkezés, addig a madarak most is ott vannak, ahol voltak évezredekkel ezelőtt. Ennek pedig — irták az ellenzéki lapok — az az oka, hogy a *madár-kormány* teljesen elhanyagolja az építkezés fejlesztését, még csak szerbe-számba sem veszi, hogy miként áll a madarak közt az építési ipar, nem tart vizsgálatot az építők között s nem buzdítja őket kitüntetések, díszérmekek és oklevelek adásával a versenyre.

— No jó — mondá a kormány — tömjük be a száját azoknak a nagyszájú ujságoknak s küldjünk ki egy miniszteri biztost, a ki maga mellé vevén a vidék építő-ipartársulatának legszakértőbb embereit, járja be egész Madárországot és győződjék meg saját szemével mindenütt az építkezés milyenségéről és azután hozza javaslatba a kiűntetésre érdemes „repülő építőmestereket.“

Igy történt aztán, hogy Toll ő Méltósága másnap már útban volt mint tejhatalmú miniszteri biztos, hogy alapos vizsgálatot tartson az egész Madárországban s tanulmányozza a madarak építkezését, s tapasztalatait összegyűjtve és írásba foglalva, beszámoljon azzal a kormányknak.

Toll ő Méltóságának nem volt nehéz az út: a saját külön szárnyvonatán csak úgy repült, s a hová megérkezett, már ott várta a Fecske által értesített küldöttség, a mely aztán rendelkezésére állott s a szükséges felvilágosításokat megadta. (Banketteket is akartak rendezni, tűzoltó-bandával, magasztaló szónoklatokkal: de a Sas miatt — a ki a lakomában tevékeny részvételét megígérte — jónak látta a rendező-bizottság lemondani az olyan közös ebédről, a melyben a Sas részt akar venni, ismervén annak vágyait és étvágyát).

A szikla volt (bocsásson meg ő Méltósága, hogy rövidség okáért a címet elhagyjuk!) Toll első megállapodása:

— Kik laknak itt? — kérdezte a küldöttség elnökétől.

— A szirti Sas és a Vércse, — felelt ez.

— Milyen a fészük?

— Majdnem semmi, alig néhány gaz szál. Különben a Vércse még kevesebbet törődik itt a lakásával, mert ha nem tetszik neki, keres magának tornyot, romokat, földszakadékokat s ott üti fel sátrát a költésre.

Toll szóltanul emelkedett fel a szikláról s a fenyves erdőbe szállott le. Ott várta már a fenyvesi küldöttség, élén az elnökkel. És sorba járták az ott lévő madártanyákat.

Karvaly háza a fenyvesek sűrűjében, 4—5 méter magasban állott a fán.

— Erdemes oda felmenni?

— Nem biz' oda. Inkább nézzük meg a keresztorrú tanyáját. Ott van a legmagasabb fa tetején.

Felrepültek s Toll meglepéssel mondá:

— Ez már finomul van elkészítve.

— Az enyém is van ilyen — duzzogott Sűvöltő — csak hogy nem kapaszkodom ilyen magasra, elég nekem 5—6 méter is a földtől. Tanyám burkolata vékony ágacskákból áll, belseje azonban szőrrel van kibélelve.

A bizottság úgy találta, hogy Sűvöltőnek van egy kis igaza, de az egész fenyvesben mégis a Királyka tanyáját ítélte legremekebbnek.

— Most nézzünk szét az erdőben, a lombos erdőben! — mondá Toll s már néhány perc múlva ott állott egy nagy koronájú magas cserfa alatt, az erdei küldöttség közepette. És fellekinve, majdhogy el nem káromkodta magát:

— Hát az miféle kontármunka ott a fa magas koronáján, azokból a husángokból össze-vissza hányva?

A küldöttség tagjai összeborzadva reszkettek meg, fejüket lesütötték, mintha felismerhetlenné akarták volna magukat tenni s csak úgy szűr alól sandítottak fel félszemmél, a míg szónokuk suttogva szólótt vala Tollnak:

— Az erdő minden rovarára és férgére kérjük Méltóságodat, ne oly hangosan, mert ha meghallja a gazda, közénk csap és jaj nekünk! Az a Keselyű fészke.

— No bizony, szebb palotát is készíthetne, ha királyotoknak tartja magát, jegyezze meg Toll, de azért neki sem volt egészen ellenére, hogy tovább menjenek az erdőben. És a küldöttség szónoka a veszedelmes helyeken meg akarta előzni Toll hangos megjegyzéseit és félénken, lassu hangon magyarázta:

— Azón a legmagasabb bükkfa tetején az Ölyv, ebben a kisebb erdőben a magas fa ágának hegyén Herjúka vagy Fekete Vércse, azon a megmászhatlan fa sudarán Holló lakik.

— Menjünk, nézzük meg a tanyájukat közléről, indítványozta Toll. A küldöttség tagjai se holt, se eleven lettek. Hogy ők oda menjenek ezeknek a veszedelmes ellenségeknek a házába? Inkább készek megszökni s lemondani a magasabb helyről jövő kitüntetésnek minden reményéről. Hirtelen össze sűgnak-bűgnak, míg végre aztán előállt szónokuk:

— Bocsásson meg Méltóságod, ha a helyett bátor vagyunk elvezetni az erdei madárműépítéset legremekebbjéhez, az Ősz-apó vagy hosszufarkú Czinege otthonához.

— Ám legyen, egyezett bele Toll s a küldöttség szabadon lélezett fel és gyors szárnycsattogással igyekezett keresztül az erdőn. Egy elrejtett sűrűségben, hol nehezen tudtak áthaladni, Toll feltekintett a fára és elkezdett kacagni:

— Ez az a remekmű? Ez az ágakból és ágacsakából összetákoltt alkotmány? Hiszen oly ritka, hogy innen alulról is látható a madár, sőt az alatta levő tojása is!

A küldöttség megbökkent s oda nézett. Szónokjuk azonban csakhamar magyarázta a tévedést:

— Ez a Gerle fészke, az rejtőzik a legsűrűbb helyekre. Amit mi mondtunk, az az erdő széle felé van.

És a mint tovább haladtak, kevés idő múlva diadalmasan kiáltottak fel, hirtelen megállva:

— Ime! itt van Őszapó, vagy hosszufarkú Czinege tanyája!

Toll elragadtatással, mintegy elámulva, elbűvölve rebegette:

— Felséges! Remek!

(Folyt. köv.)

Legnemesebb háziállatunk.

(Különös tekintettel a ló gyötrő szemellenzókra.)

I.

Sem a történelem, sem a monda nem ad nekünk semmiféle fölvilágosítást arra nézve, hogy mely időben, az emberiség történetének mely korszakában lett a ló háziállattá. Még arról sincs biztos tudomásunk, hogy a föld melyik részében szelidítette meg az ember a vad lovat legelőször.

A föld egyik legrégebbi cultur népének, t. i. az ó-egiptomiaknak műemlékein, a mennyiben ezek a Kr. előtti 17. század előtt keletkeztek, a lónak semmi nyoma sincsen. Csak miután az egiptomiak az ázsiai hykszoszoknak közel félezeréves jármát nyakukról lerázták vala, jelenik meg a ló az egiptomi műemlékeken. Ám tényből, hogy t. i. a hykszoszoknak közel félezeredes uralkodása alatt létrejött műemlékeken sem lóval, sem szekérral nem találkozunk, némelyek azt következtették, hogy

a hykszoszok Ázsiából jövet, még ló és szekér hiával voltak, hogy ezek használatát még nem ismerték. E kérdés ránk nézve épen jelenleg ők fontosságot, minthogy Németi Kálmán nemrég jött vissza Egiptomból, a hová azon czélból ment volt, hogy adatokat gyűjtsön annak megbizonyítására, hogy a hykszoszok ősmagyarok voltak. Ha meggondoljuk azt, hogy a mióta csak a történelem a magyarokról megemlékezik, róluk mindig úgy emlékezik meg, mint párjukat ritkító lovasokról: arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a hykszoszok vagy nem lehettek egyáltalában ősmagyarok, vagy ha Németi Kálmánnak pusztá sejtelve igaz volna s a hykszoszok csakugyan ősmagyarok, akkor a ló és szekér használatát okvetetlenül ismerniök kellett. A mi engem illet, én azok nézetéhez csatlakozom, kik azt tartják, hogy abból, mert mindeddig nem találtatott oly 17. század előtti műemlék, melyen ló és szekér is előfordul, sem azt nem lehet határozottan következtetni, hogy a hykszoszok ló és szekér hiával voltak, sem azt, hogy az egiptomiak csak a 17. század óta ismerték a ló és szekér használatát. Különb, mellesleg megjegyezve, vannak oly tudósok is, kik egyenesen azt állítják, hogy a hykszoszok épen úgy hozták először a lovat Egiptomba, a mint negyedfélezer (3500) évvel későbbben a spanyolok a lovat Amerikába hozták magokkal Európából. Ló és szekér nem lévén a 17. század előtti egiptomi műemlékeken, a csataképek is mások, mint a 17. század utáni emlékeken. A 17. század előtti csataképek csupán nehéz- és könnyű fegyverzetű gyalogságot szemléltetnek, míg a 17. század utáni csataképeken paripák és hadiszekerek fogott lovak a legkiválóbb szerepet játszák. Ismerkedjünk meg a csataképek némelyikével közelebbről. Felső-Egyiptomban, Karnak nevű helységben, egy templomnak óriási romja látható, melynek külső falait domborművek, reliefek díszítik, ezek épen úgy a világ legnagyobb-szerű reliefjei, a mint maga a templom a világ legóriásabb temploma.

E reliefek egyike I. Szeti (Szethos) nevű egiptomi királynak az ellenség kivivott diadalát ünnepli. A parókat viselő király kifeszített ijjal áll két tüzes lótól vont hadiszekéren. Az ellenség vad futásnak ered. A szekérlovak mindegyike fejdísz visel, de „szemzöt^(*)” egyik sem. Alsó-Nubiában, Ipszambul nevű helység egyik barlangjában egy még teljesen ép s még egészen friss szinompában ragyogó basrelief látható, mely, miként azt a rajta levő hieroglyphokból ki lehet olvasni, Ramszesz királyt tünteti föl, a mint három fiától követve, egy várat ostromol. A hadiszekerekbe fogott vágató lovak hátát finom szövötű takaró borítja, fejüket pedig toll s másféle dísz fűdi; de szemeiket ellenző nem akadályozza meg abban, hogy szabadon mindenfelé tekinthessenek.

De nem pusztán a harcban használták az ó-egiptomiak a lovat. Különbféle hieroglyphok kétségtelenné teszik azt, hogy Ó-Egyiptomban békés házi és mezei foglalkozásoknál is felhasználták a lovat.

Csak egy példát említek meg. Az egiptomi királyok legrégibb székhelyén, Thebae városában sok egyéb ó-egiptomi nevezetességen kívül egy ó-egiptomi kép is látható, mely azt a jelenetet ábrázolja, a mint egy előkelő ur két lótól vont kocsiban vendégül érkezik meg egy ház előtt. A kocsit több szolga követi, kik íróeszközöket, széket stb. visznek, míg a kocsi előtti szolga a ház kapuján kopogtat, hogy nyissák ki. Bent a házban már három vendég üldögél, kik egy-egy lotoszvirágot tartanak kezökben és hallgatják a fölöttük elhelyezkedett zenészeket. Talán fölösleges is megjegyezmem, hogy a vendégül érkezettnek lovai itt is úgy

^{*} Így nevezik a magyar kocsisok röviden a „szemellenzöket” („Scheuklappen“.)

vannak fölkantározva, hogy szemeiket szabadon használhatják minden irányban. Az ó-egiptomi műemlékeken egyáltalában sehol semmi nyomat sem látjuk azoknak a szemellenzőknek, melyekkel mainap a lovaknak oktanulannyi gyötrelmet okoznak.

Hagyjuk el Egyiptomot és lebegjünk át a képzelet szárnyain ama világrészbe, melyet a tudósok a ló eredeti hazájának szoktak tekinteni, — t. i. Ázsiába.

Babylonia és Assyria romjai közt andalogva, sok nevezetes műemlékkel találkozunk. Figyelmünket különösen leköti az a relief, mely Tiglath Pilessar királyt szemlélteti, a ki, mint a törtenelemből tudjuk, 734. Kr. előtt Izraelországba tört be és Pekáh nevű király alattvalóinak egy részét fogságba hurcolta. Tiglath Pilessar a reliefeken úgy van feltüntetve, a mint kétkerekű hadiszekéren állva, jobb kezét fölemeli, lebecsátott balkezeében pedig legyezőt tart. A szekéren még két alakot látunk; az egyik a kocsis, a ki jobb kezében ostort tart, míg balkezeivel a gyeplőt fogja; a másik alak ernyőt tart a király feje fölé. A lovakat két szolga vezeti; mindenik egy lónak a gyeplőjét fogja. A lovak pompásan vannak földiszítve sallanggal, gyöngygyel, stb., de vaskos testűek. Elűtnek tehát nagyon is az ó-egiptomi műemlékeken látható finom termetű s nemes tartású lovaktól. Megjegyzendő, hogy az assyr-babyloniai műemlékeken sem találkozunk sehol azokkal a lózaklató szemzőkkel. A gondolat meg a villamnál is gyorsabb levén, vajmi könnyű dolog gondolatban egy pillanat alatt Ó-Persia határait átlépni. Tegyük meg tehát gondolatban e lépést! A persa műemlékek egyike I. Sapor (Schapaer) királynak ama győzedelmét ábrázolja, melyet Valerianus, római császár fölött nyert. Miután ugyanis a római birodalom keleti provinciái legnagyobb részt persa kézbe kerültek, Valerianus császár haddal keletre indult s kezdetben szerencsésen hadakozott, elfoglalta Syriát és Mesopotámiába vonult; de az ellenségtől megvesztegetett Macrianus tanácsára veszedelmes helyen bocsátkozott csatába a persákkal. A rómaiak vereséget szenvedtek és a 70 éves Valerianus császár az ellenség kezébe került 259. Kr. után. A győztes persa király a leggyalázatosabban bánt Valerianus-sal, mint foglyával. Bilincsekre verette s így mutogatta őt országában mindenfelé. Ha lóra szállt, a 70 éves aggastyánnak háta szolgált neki zsámolyul. Végre némelyek szerint úgy halt meg, hogy a persa király parancsára elevenen nyúzták meg őt. Az a műemlék, mely I. Sapornak Valerianus fölötti győzelmét ünnepli, a persa királyt lovon ülve ábrázolja; előtte Valerianus császár térdén állva terjeszti ki könyörögve két kezét a császár felé, míg a mögötte látható rómaiak lovat, elefántot, drága ruhákat s másféle ajándékokat ajánlanak föl a győztes királynak, kit egész lovas csapat kísér. A lovak mind egyenlően vannak fölkantározva. A szembosszantó ellenzővel sem itt, sem másutt nem találkozunk a persa műemlékeken.

Hogy az ó-görög műemlékeken sehol nyoma sincs a szemellenzőnek a lovaknál, azt majdnem fölösleges említeni, mert hiszen azok a finom műérzékű és műizlésű görögök, kik a lónak szemét nem ritkán eszményítve, idealizálva úgy alkották, mintha nemis állat, hanem emberé volna, s kik azt a műelvet vallották, hogy a legtermészetesb a legszebb, hogyan is jöhetek volna arra az otromba gondolatra, a lónak épen a legnemesebb és legremekebb részét, t. i. szemét, homályba burkolva eltakarni? Nem, a görögök agyában nem születethett meg az a barbár gondolat, a ló fejére oly mesterkélt dísz, — amilyen a szemellenző, — aggatni, mely a természetől oly szépnek alkotott löfejet természetességéből kivetkőzteti, eltorzítja és a gyámoltalanság és bárgyuság színében tünteti föl!

A görögök tanítványainak, a rómaiaknak, műemlékein azokat a bárgyu szemellenzőket természetesen ugyanazon okból hiába keressük.

Helyén levőnek tartom egy füst alatt megjegyezni, hogy a mi nyergünket és kengyelvasunkat sem a görögök, sem a rómaiak nem ismerték. Nyergek helyett takarókkal éltek, melyek bőrből vagy posztóból voltak; néha himzett drága szövethől készültek. A kengyelvas még ismeretlen levén, azt akként pótolták, hogy a lovakat is úgy, miként még napjainkban is a tevéket, arra tanították, hogy letérdejenek, mikor valaki rájuk akart ülni. Dárda és bot segítségével is szoktak lóra pattanni, vagy pedig legörnyedt rabszolgáik hátára lépve vagy kis lábtók segítségével ültek föl. Hogy útközben a lovas, ha leszállt lováról, erre ismét gyorsan fölülhessen, római és görög országutakon bizonyos távolságban egymástól kellő magasságú kövek voltak fölállítva. Zabola sem volt elejénte használatban. Ezt a legrégibb időkben kötél, vessző és a lóhajtónak pusztá szava pótolta.

A régi indiaiaknál és chinaiaknál, kinnél a ló szintén már évezredek óta szelid háziállat, a szemzők szintén egészen ismeretlenek voltak.

Hogy a ló szemét gyötrő ellenző nem támadhatott az arabok fejében sem, azt természetesen fogjuk találni, mihelyt megismerkedünk azzal, hogy miként gondolkodik az arab a lóról és hogy mily bánásmódban részesíti. Már csikókorában úgy gondolja, mintha a családhoz tartoznék; nem is csoda ennél fogva, hogy annyira megszelidül, hogy vele még az egészen apró gyerekek is félelem nélkül úgy játszhatnak, mint valamely nagyobb kutyával. Bebizonyul amaz állítás igazsága, hogy minél szelidebben, minél emberségesebben bánik az ember a maga lovával, annál szelidebb, mondhatni, annál emberibb lesz az. Az arabnak szájából a ló csikókorától fogva egyetlenegy rossz szót sem hall s az arabnak kezétől egyetlenegy ütést sem kap. Nincs ostorra szüksége, elég egy intő, egy nógató szó! Hogy mily gyöngéden, mily kiméletesen bánik az arab a maga lovával, az abból is kitűnik, hogy a zabolát elejénte pamuttal borítja be, hogy a ló könnyebben szokja meg a neki kellemetlen vasat a szájában; a nyeret is elejénte lehetőleg könnyen csatolja a ló hátára. Szóval, minden szavában és tettében szeretetet és gyöngédséget áru el lova iránt. Az arab költészet is tele van a ló dicséretével. A szemérről azt mondja az arab költő, hogy „oly tiszta s oly éles, hogy a szórszálat is meglátja sötétben.“ E dicséretet, sajnos, nem lehet a mi lovainkról is elmondani, melyeket az a szemző csakhamar vaksiakká szokott tenni!

Mielőtt a lónak európai hazájára térnénk át, vessünk még egy futó pillantást Amerika újabb hazájára. „Ujabb hazájára,“ mondom, mert abból a tényből, hogy Dél-Amerikában a „Pampas“ minden részében még mindig barangolnak vadlovak, melyeknek száma sok ezerre rüg, nem szabad azt következtetni, hogy Amerika a lónak egyik ősi hazája. E vadlovak ugyanis nem eredeti vadlovak. Azt az 1535. évben alapított várost, melyet egészséges, jó levegőjéről Buenos-Aires névvel illettek a spanyolok, (*bueno* ugyanis anyyi, mint jó és *aire* anyyi, mint levegő) azt a várost később elhagyták lakosai, kik sietségökben vagy gondatlanságból nem vitték magokkal valamennyi lovukat. Midőn egy félszázad mulva t. i. 1580. gyarmatosok újra fölkeresték az elhagyott várost s újra kezdtek benne lakni, nagy meglepetésökre tömérdek vadlovat találtak ott, mint az ott maradt szelid lovaknak elvadult utódjait. Ez tehát ama vad lovaknak eredete, melyek a Rio de la Plata déli vidékein nagy csapatokban, melyek némelyike 10—12.000 lovat számlál, tanyáznak. Minthogy európaiak hozták a lovat Amerikába, tehát nem csoda, hogy körülbelül ugyanazon bánásmódban részesülnek a lovak ott, mint nálunk.

Sőt úgy látszik, a tanítványok néha még túl is tesznek európai meste-reiken. Még élénk emlékezetünkben vannak azok az amerikai lóknzók, kik pár év előtt Budapesten, a városligetben mutogatták magokat. Mily durván bántak ők lovaikkal! Hogy rángatták a zabolát jobbra-balra, mintha csak szét akarták volna repeszteni a lónak a száját! A mutatvány fénypontja az volt, midőn egy lovas szúrós párnát rakott lovára! Meg-megrezzent fájdalmában a szegény pára, mikor a lovas a szúrós párnát a lóra csatolva, a szíjat meg-meghuzta! Azután fölülve a lóra, körülvág-tatott vele! S a ló valóságos capriolletteket, igazi bakugrásokat tett kín-jában! S a jó közönség?! Mulatott rajta s tapsolt! Pedig az illető ló-nyúzó nem tapsot, hanem fogházbüntetést érdemelt volna; mert hiszen az 1879. évben alkotott 40. törvényezikk 86. fejezete így szól: „Aki nyilvánosan botrányt okozó módon állatot kínoz vagy durván bántalmaz, úgyszintén, ki az állatkinzás ellen kiadott rendeletet vagy szabályrendeletet megszegi: nyolcz napig terjedhető elzárással és száz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.“

Terítsük a feledés pokróczát ez eseményre s térjünk át végre Euró-pára, saját földrészünkre, melynek műveltségi máza alatt annyi kedély-sivárság lappang; ahol a keményszivűség ürömpoharának keserűségét a humanitás aránylag csak kevés mézeseppel enyhíti. Hogy Európában a ló már régóta háziállat, azt a többi közt ama lócsontváztüredékek is bizonyítják, melyek a sveici kőkorszakbeli özölöpépületekben (Pfahlbauten) találtak.

Hogy azóta keresztvezés, észszerű fölnevelés és gondos ápolás kö-vetkeztében abból az egyszerű háziállatból mily különféle — részben a legnemesebb fajtája — lovak jöttek létre, annak felsorolását, mint kitűzött célomtól messze esőt, mellőzvé, mindjárt annak megbeszélésére térek át, hogy vajjon Európában jelenleg részesül-e a ló általában oly bánásmód-ban, melyben részesülnie kellene? A tények, a tapasztalatok, sajnos, arról győznek meg minket, hogy szó sem lehet arról, hogy a lovak nálunk általában a kellő, megfelelő bánásmódban részesülnek.

A ló a szakértők összhangzó véleménye szerint a 40-ik évet könnyen elérhetné. De él-e nálunk ennyi ideig? Szó sincs róla! A legtöbb ló alig éri el nálunk a 40-nek a felét, a 20 évet. S milyenek közönsége-sen azok a lovak, melyek elérték a 20. évet? Többnyire már oly erőt-lenek, hogy már csak a legaljash munkára használhatják, míg ezeknek terhe alatt is össze nem roskadnak, tönkre nem mennek. Vajjon hol keressük ennek okát! Nem másban, mint ama bánásmódban, melyben nálunk a lovat, a legnemesebb háziállatot általában részesítik.

Mindazok, kiknek alkalmok volt a ló természetét tanulmányozni, arra a meggyőződésre jutottak, hogy a fiatal ló természetből jóindulatu, s hogy nyugalommal, türelemmel, szelidséggel és jutalmazásokkal többre megy az ember a lónál, mint erőszakkal és goromba, durva, kegyetlen bánásmóddal. Megfigyelő- és emlékezőtehetsége és a már említett jó-indulata teszik azt lehetővé, mondja Brehm, hogy a lovat mindarra meg lehet tanítani, amire például az elefántot vagy a kutyát. Megtanulja, hogy fejével igent és nemet tud mondani; hogy lábdobbanásával meg tudja mondani, hogy hány az óra; megtanulja érteni tanítójának azt a szavát, mely azt parancsolja neki, hogy tetesse betegnek magát, hogy ennek jeléül horgaszsa le fejét, hogy rogyjon össze, hogy terüljön el holtan a földön, s hogy egy más parancsszóra ismét felugorjék, stb. S mindezt a tanító nem úgy éri el, hogy a tanítandó lovat káromkodva fenyegeti, ütlegeli, éhezteteti: hanem úgy, hogy szeliden szól hozzá, nyájasan veregeti, barátságosan czirógatja s olykor-olykor jutalmul és buzdításul egy-

egy izes falatot ad neki; mert tanítója abból a helyes fölfogásból indul ki, hogy a tanítandó lóval épen úgy kell bánni, miként egy jó, értelmes emberrel, mikor ezt tanítani akarja. Ami a tanítandó emberre jó hatással van, mondja vajmi szépen Brehm, a legnagyobb tekintélyek egyike az állatismeret terén, az jó hatásu a tanítandó lóra is. Emberileg kell a lóval bánni, ha emberit akarunk vele megértetni, ha emberi dolgokra, emberi teendőkre akarjuk tanítani. Emberséges bánásmód nemesíti a lovat, baromi bánásmód ellenben a lovat közönséges barommmá aljasítja le, kiölvén belőle minden jó tulajdonságot. Valamint már számos, eredetileg jóindulatu embert, ugy már számos jóindulatu lovat is csökkönössé, engedetlenné, rossz indulatuvá tett a durva, embertelen bánásmód.

Most ezennel áttérhetünk arra a themára, melynek accordjait czikkem kezdetén már néhányszor megpendítettem volt. Több ízben hangsúlyoztam már ugyanis azt, hogy a régi korban sem az egiptomiaknál, sem az assyroknál és babyloniaknál, sem a persáknál, sem Indiában és Chinában, sem továbbá a régi görögöknél és rómaiaknál a szemzőnek nevezett lögyötrő szerszámnak semmi nyomát sem találjuk. Most tehát az a kérdés támad, hogy mikor jött divatba? Erre teljesen kielégítő választ még nem bírok adni, de annyit biztosan mondhatok, hogy ez az izléstelen, okatlan és kegyetlen divat nem oly régi, mint sokan talán hinni szeretnék. Némelyek szerint elejénte csak a legelőkelőbbeknek dízhintaiba fogott lovak viselték fejükön azokat a szemzőket, még pedig csakis mint pusztá dísz, s minthogy a lovak előkelő tulajdonosai sokszor czimereiket varatták a szemzőkre, ezek nem ritkán szörnyű nagyok voltak. Önálló buvárlataim e kérdést illetőleg arról győztek meg engem, hogy a mult század második feléig még mindig vajmi kevésbé volt elterjedve a szemzők használata még az uri hintókba fogott lovaknál is, amint egyáltalában a hintó maga is, mely (miként a „*Leipziger Ill. Zeitung*“nak egyik nemrégi czikke kimutatta, *magyar* találmány) azokat a hordozható székeket, melyekben az előkelők magokat szolgálk által vitették, csak nagyon lassan szorította ki. Kutatásaim között IV. Henrik francia király díszkocsijának egy rajzára bukkantam, mely a kocsiba fogott lovat szemző nélkül tünteti föl. Ebből bátran következtethetjük, hogy azon időben, a melyben IV. Henrik francia király uralkodott, uralkodott pedig 1589 től, vagyis a 16. század végétől fogva egészen 1610 ig, vagyis a 17. század elejéig, a francia előkelőknek hintaiba fogott lovak sem viseltek szemzőt, mert hiszen tudvalevő dolog, hogy az előkelők szokásaira nézve az udvari szokás mérték- és irányadó szokott lenni. „*Regis ad exemplum totus componitur orbis.*“ (A király példáját az egész világ követi.)

Érdekes és tanulságos XIV. Lajos francia király udvari hintájának a rajza is. A díszkocsiba fogott hat ló nem visel szemzőt. Ha meggondoljuk, hogy mily mértékadó volt XIV. Lajos udvara a divat minden terén, bátran föltehetjük, hogy az előkelők hintaiba fogott lovak XIV. Lajos uralkodása alatt, vagyis 1643-tól 1715 ig sem viseltek szemzőket. Ezek tehát későbben keletkeztek. Hogy mikor, arról majd második közleményben.

Thenrewk Árpád.

K ü l ö n f é l é k .

Olcsó népélelmezés. Tekintettel különösen a szegényebb munkásosztály olcsó élelmezésére, a fő- és székvárosi tanács — mint a napi lapok jelentik — avval foglalkozik, hogy olcsó népélelmező konyhákat állítson fel különösen a gyári kerületekben.

Az ügy egészségügyi, mint szociális tekintetben fontos eszmét természetesen mi is őszintén üdvözöljük, de tisztelettel kérdezzük, hogy mikor ölt már testet a sok év előtt, a sertés-közvágóhíddal kapcsolatban tervezett lóvágóhid, amely hivatva volna itt is úgy, mint a külföld legműveltebb államaiban, a szegény népet olcsó és egészséges hústáplálékkal ellátni?

Hát tudjuk, hogy a lóhúst sokan „savanyunak” deklarálják, bár a bécsi virsli alakjában épúgy jóízűen megesszik, mint a legutolsó gyári munkás.

Ezeknek bizonyára nincs tudomásuk arról, hogy több mint 50 esztendeje a lóhúst mint legolesőbb és tökéletesen egészséges tápláló eleséget óriási mértékben világszerte fogyasztják s pl. Páris maga évente 80.000 drb lovat temet gyomrába.

Tudjuk azt is, hogy vándorló „lácikonyhák” is tervbe vannak véve, csak azt nem tudjuk, hogy lesz-e hát valaha valami a lómészárszékből, ha már a szegény nép távolról se olcsó, de mellé kritikán aluli növendékmarha- és bivalyhushoz csakugyan hozzájuthat.

Kérjük mély tisztelettel a lóvágóhid felállítását; a népélelmező konyhák, vándorló lácikonyhák, u. n. szabadszékek majd azután lesznek igazán helyén, ha ugyanazokra majdan az olcsó és kitűnően tápláló lóhushoz jutható szegény ember reflektálni fog. Mi azt hisszük, nem fog, vagy ha mégis, hát a lóhúst a tuberkulotikus állattól, vagy a növendéktől, bikától, bivalytól eredő hus fölé helyezi majd. (m.)

Omnibus lovak kihasználása. Mint a napilapok jelzik, a fő- és székvárosi omnibus társaság azíránt fordult a tanáchoz, hogy a megállóhelyek betartása alól mentse fel. A tanács — amiért az másképp nem is volt várható — a kérelmet elutasította.

A szegénytelen lózsarolások, melyek a mi szép fővárosunknak legkevésbé se válnak diszére — köszönet a városi tanácsnak — evvel is kevesbednek. Mert csak a minden európai nivón alul álló utolsó rendű fuvarosok azok, akik állataikat jobban nyomorgatnák, mint nyomorgatták az omnibusz vállalatok kivált akkor, mikor megálló helyek betartására nem voltak kötelezve. Érdekes volna tudni, hogy mivel okolták meg kérelmüket a folyamodók. Bizonyára avval, hogy a közlekedő közönség kényelme az, ami a kérelmet szükségessé teszi. Eltekintve is attól, hogy az nem kényelem és különösen nem gyors közlekedés, ha az a kontignációs otromba alkotmány minden tizedik, sőt ötödik lépésnél egy utas intésére megáll: nem gondolja-e az omnibusz vállalat, hogy úgy is nagyon harmadrendű lovai avval a minduntalan való indítással tiszter hamarabb válnak használhatlanná, mint különben. Keserves példa áll a multból előtte, igyekezzék hát nem a régi slendriánra, hanem modern lóhasználatra, mely egyedül teszi lehetővé boldogulását. (ly.)

Oh, az állatok! E czim alatt egyik napilap kánikulai ujdondásza csufondáran azt mondja, hogy: a nyári melegben jobb állatnak lenni, mint embernek, mert pl. a párizsi lovak szalmakalappal, a brüsszeli kofák kutyái pedig napernyővel védetnek a melegtől, mi több, a newyorki lovakat a nagy melegben vízzel öntözik, az emberek pedig napszurástól hullnak.

Eltekintve attól, hogy azok az állatvédések már nem újságok többé, kár kicsinylőleg nyilatkozni felettük. Avagy ne tudná az uborkaszazon

t. ujdondásza, hogy az a bérkocsis, az a kofa, jelzett és védett állata nélkül egzisztálni képtelen volna. Önmagának keserves *fináncziális érdeke* tehát kenyérkereső bestiáját legjobb tudása szerint oltalmazni. Hogy cselekedetében aztán még jókora *emberségesség is van*, az csak becsülésre, elismerésre méltóbbá teszi tettét s vajha ott volnánk már e tekintetben mi is, ahol a t. riporter ur által kifigurázottak vannak!

Avagy hibás-e abban az a kofa és bérkocsis, aki terüvonszoló ebét, lovát a nap égető sugarától védi, hogy sok homo sapiens önmagát attól megvédeni nem tudja, nem akarja, vagy megvédeni módjában nincs!

Né figurázzuk ki az állatvédőket, mert ez a zsurnalisztikai hiba okozta a multban, hogy hazánkban az állatvédelem eszméje nem terjedhetett s örvendünk, hogy manapság terjed s a gyakorlatban hasznosan érvényesül.

1000 galamb 20.000 korona. Csak nem rég, e lap 7-ik számában ecseteltük azt a léleekben való eldurvulást, amely a galamboknak tömeges versenylövésében megnyilatkozik, sajnos, olykor hazánkban is s már megint megbotránykozással kell versenylapokból értesülnünk, hogy, amint mondvá van: a világ egyik legjobb galamblovója, aki hazánkfia s aki a legutóbbi balatonfüredi verseny alkalmával a legtöbb első díjat nyerte, provokáltatott egy — ha nem csalódunk osztrák — főur által arra, hogy 10.000 koronás fogadásban vele 1000, mond ezer galambra, versenylövésre szálljon. Hazánkfia nem riadt vissza, sőt 20.000 koronára visszakinálta a fogadási díjat, amit a főur el is fogadott.

Nem vigasztaló, hogy az ártatlan madarak vééré menő harc valószínűleg Monte-Carloban s nem itthon fog lefolyni s ismétlődni a minden emberségesen érző embert vérig bántó, nemes érzéseket megmételtyező jelenet, melyet e lapban vázoltunk; mi több, kétségtelenül sok százait a galamboknak meg fogja sebezni és ölni a két ellenfél a versenynapig, lövő-gyakorlatok közben.

Ha nem volna mód efféle versenyekben élő állatok helyett élettelen, jól imitáltakra lövöldözni, úgy még érteni lehetne talán, hogy *kedvetelésből* az állatok ura, az ember, élő lények megsanyargatásától és megölésétől vissza nem riad, de szomorubbá válik a tény, ha látjuk, hogy ezt pénzbeli fogadásból is megteszi.

Tekintettel arra, hogy az áldozati galambok nagy számáról és arról van szó a versenylövéséknél, hogy az állatok igen jelentékeny része *meg nem hal* a lövés folytán, hanem megsebesülve tovább *kinlódik* s tekintettel arra, hogy az efféle versenyek ezernyi ezer ember *jelenlétében* mennek végbe, igazán nem értjük, mi áll utjában annak, hogy a büntető törvénykönyvnek 86. §-át alkalmazzák, mely szerint aki *nyilvánosan, botrányt okozóan* állatot kinez, az kihágást követ el és büntetendő.

Hazánkban a legelső ember, felséges nemes királyunk, aki pedig legelső rendű vadász, maga sem érti, hogy mi öröme telhetik a galambok versenylövésében az embereknek s mégse látunk illetékes körökben mindmáig semmi igyekezetet arra, hogy Németország példáját követve, a galambok versenylövését tilalom alá vessék.

Törvénybe ütköző állatkinzás forogván fönn itt, avval érvelni nem lehet, hogy a galamb káros madár, tehát a vadászati törvény szerint is irtható. Nem lehet érvelni avval sem, hogy a galambot valaki tenyésztvén, azt úgy használja fel, amint neki tetszik. Nem is követeli senki, hogy e tulajdonával azt ne tegye valaki, amit akar, de kívánja igenis a nagy emberi társadalom és rendeli a jelzett törvény, hogy az állatot *ne kinezze*.

Zoophil.

Állatvédelem.

Havi közlemények az állatvédelem és állatgondozás köréből.
(Az „Országos Állatvédő Egyesület“ hivatalos közlönye.)

Szerkeszti:	Szerkesztőség és kiadóhivatal:	Kiadja:
Monostori Károly.	Budapest, VII. Nefelejts-utca 14.	Grimm Gusztáv.

Megjelenik minden hó 20-ikán.

Előfizetési ár egy évre 4 korona. Egyesületi tagoknak 2 korona.

Ezen lap közleményeinek utánnomását nemcsak szívesen megengedjük, hanem fizsfelettel kérjük is.

Kutyák a rendőrség szolgálatában.

Távol állok attól, hogy kutyát dicsérő ének zengésére vetemedjem s nem vagyok szószólója annak, hogy emberek üldözésére ebet vegyennek igénybe, de annyira érdekes és az eb sokoldalú használhatóságát annyira jellemző tényről olvasok egy gyűjteményben, hogy arról e helyen megemlékezni indokoltnak tartom.

Már Cuvier, a híres természetbuvár azt mondja, hogy: „A kutya egyike az ember legsudálatosabb, legtökéletesebb és hasznosabb vívmányainak, melyet valaha az állatvilágban elért.“

S valóban azt látjuk, hogy ez az állat az egyetlen, a mely az embert a föld minden zugába követte s a legszegényebb, legnyersebb népeknél is — akár a régibb, akár az újabb idöket tekintjük — ott találjuk az ebet, mint kortársat, mint az ember segítőjét, védőjét, barátját.

Amig az eb, mint az ember személyének, vagyonának védője általános ismeretes, addig kevésbbé ismeretes az a tény, hogy a kutya már az ókorban állami és illetöleg katonai szolgálatokat is tett, a miröl Plutarch és Plinius már példákat sorolnak fel, így pl. Agésilaos spártai királyról, ki Mantineánál a háboruban hadi kutyákat használt épugy, mint Kambyses persa király Egyptomba vonulásánál.

Aeneas (Kr. e. 600 évvel) ebekről beszél, melyeket nyaklánczukba varrt hadi tudósítások továbbítására használtak.

A cimberék és teutonok ebeket hadi czélokra szintén használtak, melyeket a küzdö téren a római legiók katonái nem kevésbé respektáltak.

A római hadászati író, Vegetius közli, hogy erödítmények tornyokban kutyákat alkalmaztak, melyeknek feladata volt a közeledö ellenséget észrevenni s az örséget éjnek idején felugatni.

Herkulanum omladéka között egy képet találtak, mely egy pánczéllal vértezett kutyát ábrázol, a mint egy örséget a barbárok ellen védelmez. Evvel megegyezik az a hagyomány, hogy az ókor népei, különösen a gallok, egész farkáit a hadi ebeknek, melyek pánczéllal és tuskés nyakörvvel voltak felfegyverezve, hordták magukkal.